

Posudek oponenta bakalářské práce

Autorka:	Monika Halchynska
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání
Téma:	Zobrazení ruského životního stylu v ilustracích k ruským pohádkám
Vedoucí práce:	PhDr. Jindřich Kesner, CSc.
Oponent práce:	Mgr. Jaroslav Sommer

Autorka se rozhodla ve své bakalářské práci s názvem *Zobrazení ruského životního stylu v ilustracích k ruským pohádkám* propojit oba své studijní obory, v čemž rozhodně byla úspěšná. Z textu práce je tak patrné zaujetí tématem, snaha hlouběji porozumět zvolené problematice.

Jak je patrné z *Úvodu*, *Obsahu* i samotného textu práce, cíle byly stanoveny velmi ambiciózní, což sice bezesporu odpovídá schopnostem autorky, méně už rozsahu a s tím souvisejícím možností bakalářské práce. K cílům z *Anotace* (str. 6) – „Práce popisuje ruský folklor, vznik a specifika pohádky, způsob života Rusů, nádobí, interiér obytných prostor, a také historií ruské ilustrace a knihy od roku 1900 až po současnost“ – se tak přidávají další v *Úvodu* (str. 12) – „Практическая значимость работы заключается в том, что материалы могут использовать художники и искусствоведы для ознакомления с процессом изменений иллюстрирования за последние 108 лет“; „Целью работы является изучение способов изображения предметов повседневной жизни и русского быта в иллюстрациях к русским сказкам, а также рассмотрение художественных изобразительных средств с точки зрения композиции, перспективы, пропорций, цвета и так далее“ – a další cíle, směry bádání spíše úvahové povahy jsou zmíněny také např. v *Rozšířeném abstraktu* na str. 9 – „Během práce vznikla řada nových otázek pro budoucí bádání. Týkají se toho, jakým způsobem se bude vyvíjet dětská ilustrace dalších 20 let a do jaké míry lze předpovídat budoucí trendy vzhledem k stále se vyvíjejícím digitálním technologiím a ukotveným tradičním technikám; jestli je možný návrat ke klasickým uměleckým kánonům nebo trend zjednodušování a transformace postav v ilustrování zůstane“. Je jednoznačné, že všeho vyčísleného nelze v jedné bakalářské práci dosáhnout. Autorka si patrně byla vědoma některých rizik takto vymezeného pojetí práce, což připouští v závěru *Rozšířeného abstraktu* (str. 10) – „Proces bádání je nekonečný, protože lze analyzovat velké množství ilustrací dle tematického

zaměření nebo dle historického období. Je samozřejmé, že i výběr konkrétních ilustrací má na výsledek zkoumání vliv“ – a znovu opakuje v závěru *Úvodu* (str. 13).

Struktura práce odpovídá vytyčeným cílům. Ve 2. kapitole (číslem 1 je označen *Úvod*) se autorka zabývá původem, definicí folkloru a také historií vzniku pohádek. Poslední jmenovaná podkapitola by zřejmě mohla být součástí i 3. kapitoly, která už je podobněji zaměřena právě na pohádku. Následuje 4. kapitola týkající se životního stylu obyvatel východní Evropy ve středověku i později (ne vždy je v textu upřesněno, ke kterému období se uvedené poznatky vztahují). V dalších dvou kapitolách je pozornost autorky soustředěna na ilustrace v knihách pro děti, načež navazuje kapitola 7. a 8., v nichž autorka seznamuje čtenáře s analýzou čtyř vybraných ilustrací a s výsledky výzkumu. Pozornost je věnována i metodě analýzy, naopak kapitoly postrádají podrobnější objasnění volby konkrétních ilustrací.

Výsledky výzkumu shrnuté v *Závěru* jsou obohaceny výčtem dalších otázek, které během psaní práce vyvstaly, a poukazem na některé podstatné aspekty, na něž v bakalářské práci už nebyl prostor. V *Seznamu zdrojů* není žádný odkaz na knihy, z nichž jsou převzaty analyzované ilustrace. V názvech některých titulů chybí kurzíva (v textu práce je také výjimečně odkazováno na název zdroje, ne na autora, přestože ten je v *Seznamu* uveden). V *Příloze* jsou umístěny analyzované ilustrace, avizovány jsou též tabulky, která se však nacházejí v 7. kapitole *Исследованиe*.

Nejasnosti se objevují už v prvních kapitolách. Zvláště nešťastně působí podkapitola 2.2, jelikož autorka zjevně nesprávně pracuje s termínem synkretismus. Nepřesné pochopení pojetí synkretismu v použité literatuře je ještě umocněno chybnou definicí autorky na str. 15. Je žádoucí, aby se k tomuto autorka u obhajoby vyjádřila.

Další kapitoly jsou problematické především vzhledem k následné analýze knižních ilustrací. Není příliš jasné, proč se autorka podrobně zabývá jednotlivými druhy pohádek, ovšem ještě komplikovanější je v tomto ohledu kapitola s názvem *Быт*. „Zobrazení životního stylu v ilustracích“ je totiž zvláště při samotné analýze eliminováno na zařízení obytných místností, na popis nábytku a dalších věcí zachycených na ilustracích. Autorka tak např. přichází k závěru, že zelená lahev na ilustraci C neodpovídá dobře děje pohádky, aniž by však bylo upřesněno, kdy se tedy děj pohádky *Mrazík* odehrává (předpokládá se zřejmě středověk).

Samotná výzkumná část práce je zajímavá a podnětná. Zvolena byla vhodná metoda pro porovnávání jednotlivých ilustrací. Chvályhodná je snaha o systematický přístup, o propojení co nejobektivnějších měřítek v kombinaci s vlastními dojmy a představami. O to zarážející je, že takto analyzovány byly pouhé 4 ilustrace, neboť z takto malého vzorku nelze dovodit jakýkoliv závěr ohledně vývoje ilustrací v ruských pohádkových knihách, natož v rozmezí

108 let. I z tohoto důvodu je podstatné, aby autorka u obhajoby objasnila, jakým způsobem zvolila k analýze konkrétní ilustrace. Celý výzkum může být zdiskreditován tím, že byly hledány takové ilustrace, které potvrdí poznatky, jež autorka o tématu při studiu literatury získala.

Příčinou těchto pochybností o výzkumu však není ani tak neupřesnění toho, jak probíhal výběr ilustrací, ale spíše příliš široce pojaté téma práce. Nebylo zřejmě nutné věnovat tolik prostoru v bakalářské práci kapitolám 2, 3 a 4, případně se opravdu zaměřit jen na vybavení domácnosti na ilustracích, avšak naprosto zásadní mohlo být omezení např. jen na část sledovaného období.

Nehledě na výše zmíněnou chybnou interpretaci synkretismu lze konstatovat, že autorka uspokojivě – a povětšinou i adekvátně – pracuje s používanou literaturou, ačkoli i v tomto směru by bylo možné se zlepšit. Parafrázované jsou většinou rozsáhlé části z knih, jež jsou tak uvedeny jako zdroj až po několika odstavcích. Jen s velkými obtížemi se pak původní údaje a formulace dohledávají ve zdrojích. V případě knihy V. P. Anikina je v celé práci chybně uveden název zdroje a lze objevit i nepřesné údaje týkající se stran, na nichž se citované údaje nacházejí (např. str. 16). Autorka nepoužila ani jednu z knih uvedených v zadání práce, využila výhradně rusky psanou literaturu.

Bakalářská práce je odevzdána v ruštině, chyby a překlepy se objevují (např.: str. 27 – „Основными инструментами, которые пользовались хозяйки“; str. 30 – „в том время“; str. 38 – „литература становится инструментом“; str. 60 – „печь довольна большая“; str. 66 – „в процессе создание“), ale nejsou časté (snad kromě *Závěru*). V několika případech bylo jistě možné obratněji formulovat, např. na str. 37: „Интеллигенция эмигрировала или отказывалась работать с советской властью, часть же осталась и продолжила издательское дело. Чаще всего это были частные фирмы, как А. Ф. Девриен, З. И. Гржебен и И. Кнебель“. Naopak české pasáže (*Anotace, Rozšířený abstrakt*) jsou psané o poznání méně pečlivě.

Ačkoliv je patrné, že autorka se tématem zabývala dlouhodobě a pokud možno pečlivě, zůstaly v práci čtenáře matoucí formulace. Na str. 37 se odkazuje na předchozí zmínku: „Возвращаясь к изданию „Северное сияние“, стоит обратить внимание на содержание и качество иллюстраций“; ovšem žádná taková v textu není. V *Závěru* autorka tvrdí, že se v teoretické části rozepsala o cenzuře v SSSR, přestože ani toto není v bakalářské práci dohledatelné. Vzhledem k tomu, že většina obsahu několika prvních kapitol je parafrází rozsáhlých úryvků z různých zdrojů, došlo v mnoha případech k přílišnému zjednodušení převzatých myšlenek. Na vině jsou často také zřejmě ne zcela dostačující znalosti autorky

o historii středověku, raného novověku a 20. století. Např. na str. 39 vyplývá z textu, že se po válce v SSSR prosadili litevští ilustrátoři („многие иллюстраторы из периферии“), přestože autorka citované knihy uvádí rok 1960. Na str. 40 autorka předkládá velmi zjednodušený (z velké části i vinou zvoleného zdroje) pohled na 90. léta (navazuje tím na odstavec charakterizující zřejmě přechozích 45 let), avšak dopouští se ještě radikálnějších tvrzení, než sám zdroj („новые произведения, поступающие из-за рубежа, совсем непонятны читателю“), dopouští se úprav formulací původního textu (Vologina: „оно сводится по большей части к незамысловатому переводу детских зарубежных бестселлеров“ – Halchynska: „авторы начинают приспосабливаться к незамысловатым вкусам читателей“) a uvádí jiný stránkový rozsah v textu a jiný v *Seznamu zdrojů*.

Nejpodnětnější a nejkvalitněji zpracovaná je samotná analýza zvolených ilustrací. Těžiště práce i hlavní přínos autorky lze spatřovat právě v této části textu. Lze jen litovat, že se kapitole *Исследование* nedostalo větší pozornosti a rozsahu na úkor méně zdařilejších částí práce.

Další podněty a otázky k obhajobě:

V poděkování je uvedena Mgr. Margarita Botta. Jakou roli měla při vypracování práce?

Na str. 12 uvádíte, že: „Подобные исследования проводятся на занятиях искусствоведческой дисциплины „Описание и анализ памятников искусства“, в процессе самообучения художника-иллюстратора, на уроках художественного и эстетического воспитания в начальных, средних и высших школах“. Z jakých zdrojů v tomto případě vycházíte?

Neodporujete si na str. 14, když nejprve definujete folklor jako „устное поэтическое народное творчество широких народных масс“ – a v následující větě jako „понятие, включающее в себя письменное художественное творчество и словесное искусство, которое является особым отделом литературы (тесная связь между фольклористикой и литературой не вызывает никакого сомнения)“?

Na str. 15 uvádíte: „...важную роль играла историческая действительность – до изобретения книгопечатания письменную литературу переписывали и искажали, внося незаметные, но критические изменения в текст, делая его принципиально иным. **Потому**, если текст не был записан, он хранился только в памяти сказителя, а это способствовало нескончаемому количеству изменений устного творчества...“. Jak v tomto případě rozumět použití slova „потому“?

Jak byste vysvětlila následující tvrzení (str. 16): „Но впоследствии произошел распад синкретизма. Только сказка пережила, преодолела начальное состояние синкретизма, так как была включена в обрядность и рассказывание мифов“?

Na str. 16 uvádíte: „Пережившая синкретизм сказка стала древнейшим по происхождению видом фольклора. Другими словами, сказка, взятая из мифов и обрядов, переквалифицировалась и стала традиционной формой художественного вымысла“. Můžete tato tvrzení doložit?

Na str. 17 je možné se dočíst, že: „В средние века начались гонения со стороны церкви и царя. Но несмотря на это, сказка находила способы сохраниться для потомков, просачиваясь в летописи, сказания и повести“. Můžete objasnit, co máte na mysli pod slovem „гонения“ a upřesnit období, kdy to probíhalo?

Na str. 33 uvádíte typy ilustrovaných knih. Proč jsou sborníky básní a pohádek odděleny od ilustrovaných románů?

Na str. 34 je uvedeno: „В детских книгах избегают чрезмерной стилизации, так как маленький ребенок еще не умеет отличать вымышленное и фантазийное от реального. Именно в этом контексте понятно, что иллюстрация служит способом передачи сюжета...“. Je pro dětského čtenáře pohádek důležité odlišit v příběhu realitu od fantazie?

V čem Vám byla při psaní práce nápomocna část kapitoly na str. 35 (*Восприятие иллюстраций к сказкам*)? Jak se četba Vygotského projevila ve Vaší práci?

Na str. 36 píšete: „Заинтересованность мастеров книжных издательств детской иллюстрированной книгой наблюдается еще в конце XVIII века“. Můžete uvést příklad?

Na str. 39 uvádíte: „...детская литература выполняла мотивирующую и развлекательную функцию в жизни юных **тимуровцев**“. Můžete krátce objasnit původ posledního slova?

Na str. 40 tvrdíte, že: „После 1968 года можно наблюдать более трепетное отношение взрослых к детям...“. Proč po roce 1968, jaká událost byla tím mezníkem?

Иллюстрация D je posuzována celá, nebo jen její část?

Trváte na tom, co píšete na str. 66: „Иллюстрация 1958 года – создавалась в послевоенный период, когда были проблемы с доступностью материалов, что сводится к лаконичности цветовой гаммы и простоте, лаконичности рисунка“?

V části práce nazvané *Аспекты и тенденции изменений иллюстраций* (str. 67–68) poukazuje na to, že autoři současných ilustrací využívají moderní výpočetní techniku, různé počítačové programy, digitální barvy. Na čem se zakládá toto tvrzení?

Co pro Vás bylo při práci na tématu nejnáročnější? Čemu jste věnovala největší pozornost?

Navrhuji hodnocení:

v Hradci Králové, 8. 8. 2021

Mgr. Jaroslav Sommer